

Kriz Suistimalcilerine Geçit Vermeyin!

Türkiye'de COVID-19 Salgını
Nedeniyle Artan Ekonomik Suçlar

Suistimalciler Puslu Havayı Sever

Dünya Sağlık Örgütü, 11 Mart 2020 tarihinde koronavirüs salgını **(COVID-19) pandemi** ilan ederek bunun sadece bir toplum sağlığı krizi olmadığını ve bu salgının aynı zamanda dünya çapında birçok farklı sektörü de derinden etkileyeceğini açıklamıştır.

COVID-19 salgını nedeniyle dünya üzerindeki toplam vaka sayısı bir milyon kişiyi geçmiş, onbinlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Türkiye’de ise vaka sayısı ve buna bağlı ölümler ne yazık ki giderek artmaktadır.

Virüs salgınına karşı devletler küresel ölçekte topyekün bir mücadele verirken, aynı zamanda **ekonomik suçların da önüne geçmeye çalışmalı ve fırsatçılara krizden yararlanma şansı tanınmamalıdır**. Buna benzer kriz durumlarında insanlar **“hayatta kalmaya”** ve kayıplarını önlemeye çalışırken, kimileri ise kriz fırsatçılığı yapmaktadır.

Suistimalcilerin beslendiği temel faktörleri şu şekilde sayabiliriz:

Bazı tıbbi, hijyenik ve koruyucu ürün veya maddelere olan talebin aşırı derecede artması

Yurtdışı ve yurtiçi seyahat ve hareketliliğin azalması ile birlikte insanların evden çalışma düzenine geçmesi ve dijital çözümler üzerinden uzaktan çalışmaya başlamaları

Sosyal yaşamdaki sınırlamalar ile birlikte işlenen suçların veya suistimallerin çevrimiçi ortamlarda ve evlerden işlenmesiyle daha az görünür hale gelmesi

Ekonomide ve piyasalarda var olan endişe ve korku ortamından faydalanma durumu

Kriz Döneminde Artan Ekonomik Suçlar ve Riskler

Siber Saldırıları

Krizden yasa dışı kazanç elde etmek isteyenler için fırsat oluşturan bu durumlar; **nitelikli dolandırıcılık, fiyatları etkileme, stokçuluk, mal veya hizmet satımından kaçınma, manipülasyon, ürün sahteciliği, siber saldırılar** gibi faaliyetlerin meydana gelmesini ve diğer ekonomik suçların işlenmesini kolaylaştırmaktadır.

Salgın döneminde hem kamu kuruluşları hem de özel sektörün **uzaktan çalışma** modeline geçmesiyle birlikte şirketlere ve bireylere karşı **siber saldırıların artacağı öngörülmektedir**. Suçlular COVID-19 krizini, çeşitli kötü amaçlı yazılımları ve sanal virüsleri dağıtmak için pandemi temalı sosyal mühendislik saldırıları vasıtasıyla gerçekleştirebilirler.

Kuruluşlar ne kadar çok sayıda çalışanı için uzaktan çalışma ve ağ kullanma fırsatı verirse, siber saldırıların gerçekleşme ihtimali de aynı oranda artacaktır. Özellikle bu dönemde Sağlık Bakanlığı ile birlikte alt kuruluşları ve hastanelerin **ağ güvenliği ve altyapılarına dikkat etmeleri ve gerekli önlemleri almaları** hayati önem arz etmektedir.

Bazı Avrupa ülkelerinde hastanelere yapılan siber saldırılar sebebiyle hastanelerin operasyonları durma noktasına gelmiş ve hastalar diğer sağlık kuruluşlarına tahliye edilmek zorunda kalmışlardır.

Dolandırıcılık

Bazı suistimalciler, kriz dönemlerinde toplumda yaşanan endişe ve korkudan faydalanarak **yeni dolandırıcılık ve sahtekarlık yöntemleri** geliştirmektedir. Bunlar, telefon üzerinden yapılan tedarik zinciri dolandırıcılığı veya virüsle mücadele adı altında sağlık hizmetleri ile ilgili suistimaller olabilir.

Salgının gün geçtikçe etkisini daha fazla hissettirmesi ve toplum psikolojisi üzerinde daha fazla panik yaratması ile suistimalciler bu durumdan daha fazla yararlanabilir. Bu doğrultuda ilerleyen haftalarda **yeni veya uyarlanmış suistimal yöntemleri de ortaya çıkabilir**.

Örnek verecek olursak geçtiğimiz günlerde Avrupa menşeli bir şirket Singapur'da bulunan bir şirketten 6,6 Milyon Euro değerinde alkol bazlı temizleme jeli ve maske satın almış fakat sonrasında ürünler alıcıya gönderilmemiştir.

Haksız Fiyat Artışı ve İhracat

COVID-19 ile mücadele kapsamında sağlık uzmanlarının yaptığı tavsiyeler ve bazı yaygın değerlendirmeler çerçevesinde **bazı gıda maddeleri, takviye ürünleri, hijyen ürünleri ve tıbbi malzemeler gibi ürünlere olan talepte adeta bir patlama yaşanmaktadır**.

Bu talep artışına bağlı olarak bazı firmaların haksız fiyat artışı ve stokçuluk yaptığına ilişkin şikâyetlerin de arttığı medya kaynaklarında yer almıştır. Ülkemizde konuyla ilgili olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı ile birlikte Gelirler İdaresi Başkanlığı online şikâyet hattı kurmuştur.

Özellikle yerel piyasada **kolonya, el temizleme ürünleri, maske ve eldiven gibi ürünlerin normal piyasa fiyatlarının kat kat üstünde satıldığı saptanmıştır**. Buna ek olarak çoğu ülkede üretilen maske ve diğer hijyen ürünlerinin, diğer ülkelerde yaşanan malzeme kıtlığından dolayı fahiş fiyatlara ihraç edildiği görülerek Türkiye dahil bazı ülkelerde bu ürünlerin ihracatı yasaklanmıştır.

Ürün Sahteciliği ve Düşük Kaliteli Ürünler

Salgının başlamasından bu yana dünyada olduğu gibi ülkemizde de **sahte sağlık ürünlerinde ve tıbbi cihazlarda artış görülmüştür**. Bu duruma düşük kalitede imal edilen özel koruyucu giysiler, hijyenik kullanım ürünleri ve bazı farmasötik ürünler eklenince durum daha endişe verici bir hale gelmiştir.

Özellikle bazı kritik malzemelerin ve ürünlerin tedarikinde yaşanan sıkıntıları fırsat bilen suistimalciler, gerek piyasada gerekse internet üzerinden sahte ürün satışları gerçekleştirerek sağlık sektörü için büyük bir risk teşkil etmektedir.

Örneğin yakın zamanda İstanbul'da gerçekleştirilen bir operasyonda polis ekipleri tarafından 142.500 sahte maske ele geçirilmiştir. Maalesef dünyanın her yerine gönderilen bu sahte veya taklit maskeler, genelde steril olmayan atölyelerde, tanınmış tıbbi malzeme şirketlerinin isimleri ve sertifika damgalarıyla etiketlenerek üretilmektedir.

Organize Hırsızlık Suçları

Bazı suçlular, kendilerini Sağlık Bakanlığı çalışanı veya benzeri kuruluş temsilcisi olarak tanıtarak insanların evlerine giderek çeşitli hırsızlık yöntemleri uygulamaya çalışmaktadır. İlerleyen dönemde ise, bazı iş yerlerinin ve şirketlerin kapalı olmasını fırsat bilen hırsızların iş başında olabileceği hatta bazı sağlık kuruluşlarını bile hedef alabilecekleri düşünülmektedir.

Kişisel izolasyon hatta bölgesel karantina önlemlerine rağmen buna benzer suç tehditlerinin her zaman ihtimal dahilinde olduğu göz ardı edilmemelidir.

Özellikle son dönemde yerel basında gündeme gelen **koronavirüs testi yapma bahanesiyle evlere sızmaya çalışan fırsatçılara karşı teyakkuzda olunmalıdır**.

Manipülasyon ve Piyasa Dolandırıcılığı

Maalesef kriz ortamları sermaye piyasası suçları için fırsat olarak görülebilmektedir. Şirket hisselerine değer kazandırma amaçlı asılsız haberlerle **manipülasyon** yapılabilmekte, şirketlerin mali durumu hakkında **içeriden bilgi alma ya da sızdırma (insider trading)** suçları işlenmektedir.

Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde Securities and Exchange Commission (SEC - ABD Sermaye Piyasası Kurulu) hisseleri borsada işlem gören şirketlerin ürün ya da hizmetlerinin COVID-19'u tespit edebildiği, önlediği hatta tedavi edebildiği yönünde asılsız iddialara karşı yatırımcıları uyarmıştır.

Benzer şekilde Türkiye'de de son dönemde sosyal medya kanallarında oluşturulan üyelik bazlı gruplar üzerinden yatırım danışmanlığı ve benzeri sermaye piyasası faaliyeti izni olmayan kişi veya kişilerce, **yatırımcıların yönlendirilerek mağdur edilmeye çalışıldığı ortaya çıkmıştır**.

“Phishing” Kimlik Avı, e-Dolandırıcılık

Son dönemde gündeme gelen bir diğer konu da bazı sahtekarların kendilerini Sağlık Bakanlığı çalışanı veya temsilcisi şeklinde tanıtarak mağdur vatandaşlara telefon üzerinden ulaşarak tıbbi tedavi veya diğer çeşitli nedenlerle ödeme talep etmesidir. Buna benzer olarak yine mağdur kişiler hedef alınarak **kişisel kimlik bilgileri veya ödeme bilgilerini elde etmek amacıyla** kendilerini küresel veya ulusal sağlık yetkilisi olarak tanıtanların e-postalarının dolaşımında olduğu bilinmektedir.

Elektronik yolların yanı sıra kişisel olarak kapıda test veya anket yapmaya çalışan fırsatçılara medyada yer verilmiştir. Bu gibi durumlarda genelde teknolojiyi kullanmaya yeteri kadar elverişli olmayan ve gündemi sürekli olarak takip edemeyen yaşlı vatandaşlar hedef alınmaktadır.

Birçok durumda dolandırıcılar, vatandaşı kandırmak amacıyla sosyal medya platformlarındaki e-postalar ve mesajlar yoluyla bu kişilere proaktif olarak ulaşmak için benzer isimler, web siteleri ve e-posta adresleri kullanarak meşru şirketleri taklit etmektedirler.

Türkiye’de Kriz Fırsatçılarına Karşı Alınan Tedbirler

Ülkemizde COVID-19 salgınının suistimalciler tarafından fırsat haline çevrilmesini önlemek amacıyla kamu otoriteleri tarafından birçok alanda çeşitli tedbirler alınmakta ve kamuoyunu bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır:

- **İçişleri Bakanlığınca** ülke genelinde **yasadışı veya sahte üretim yapanlara yönelik operasyonlar** gerçekleştirilmektedir. Bakanlık tarafından yapılan duyuruda bugüne kadar gerçekleştirilen operasyonlarda 2 milyon 500 bin maske, 142 bin eldiven, 175 bin 608 şişe dezenfektan, maske yapımında kullanılan 50 bin 700 metre kumaş **ele geçirildiği belirtildi.**
- **Ticaret Bakanlığı** da alınan tedbirler kapsamında etil alkol, kolonya, dezenfektan, hidrojen peroksit ve ‘meltblown’ kumaş ürünlerinin **ihracatının kontrollü bir şekilde yapılması** ve yurtiçi talebin karşılanması amacıyla ihracı kayda bağlı mallar listesine eklendiğini belirtti. Cerrahi ve ventilli maske çeşitleri, dezenfektan, cerrahi eldiven, el antiseptiği, kolonya ve makarna, bakliyat başta olmak üzere 13.280 ürün ve 6.448 firmanın incelenerek, Reklam Kurulu tarafında haksız fiyat artışı yaptığı tespit edilen 198 firmaya 10 milyon 90 bin TL **idari para cezası uygulandı.**
- **Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK)** stokçuluk ve karaborsacılık ile mücadele kapsamında bazı **şirketlerin hesaplarını inceledi.** Koronavirüs nedeniyle **bazı gıda maddeleri, hijyen ürünleri ve tıbbi malzemeler gibi ürünlerde yapılan haksız fiyat artışı ve stokçuluk** iddialarına karşı alınan şikayetler MASAK ve Vergi Denetim Kurulu (VDK) ekipleri tarafından ele alındı. Bu kapsamda şimdiye kadar 2.547 firma ve ticaret icra eden şahısların hesapları inceleme altına alındı. Bu incelemeler sonucunda 204 milyon TL yurt içi bankacılık işlemi ve 370 milyon TL yurt dışı satış bankacılık işlemi tespit edildi. Bunun yanısıra, **e-ticaret platformları üzerinden haksız satış yapan kişiler ve firmalar** ile ilgili çalışmalar da gerçekleştirildi. Bu platformlar üzerinde yapılan fahiş fiyatlı satışlar belirlendi ve ayrı ayrı raporlandı. Özellikle 327 kişinin işlem hacminin çok yüksek olduğu saptandı. İlgili tüm dosyalar Ankara ve İstanbul Başsavcılıklarına iletildi.

- **Kişisel Verileri Koruma Kurulu** tarafından yayınlanan duyuruda COVID-19 ile mücadele kapsamında kamu kurumları ve kuruluşlarının aldığı önlemlerin çoğu durumda **özel nitelikli kişisel veriler de (sağlıkla ilgili veriler vb.) dahil olmak üzere pek çok kişisel verinin (TC kimlik no, ad, adres, işyeri, seyahat bilgileri gibi) işlenmesinin kaçınılmaz olduğu** vurgulanmıştır. Bu nedenle kişisel verilerin hukuka uygun olarak işlenmesi ve bu konuda alınan herhangi bir önlemin hukukun genel ilkelerine uygun olması, bu çerçevede kişilerin temel hak ve özgürlükleri açısından geri döndürülemez zararların ortaya çıkmamasının hassasiyeti vurgulanmıştır. Ayrıca “Koronavirüs (COVID-19) Pandemisi ile İlgili İl Hazırlık ve Faaliyet Planı” Genelgesinde belirtildiği üzere seyahat izin kuralları çerçevesinde Valiliklere de kişisel seyahat bilgilerini içeren farklı verilerin bildirilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Bu verilerin, bir sonraki aşamada virüsün sağlıkla ilgili tehditleri başarılı bir şekilde yönetildikten sonra, iyi bir şekilde korunması ve kötü amaçla veya izinsiz olarak kullanılmasının önüne geçilmelidir. Bu gibi kriz dönemlerinde kamu kurumları çeşitli özel sektör oyuncuları ile de işbirliği yaparak kişilerin isim, soyisim, ikametgah, seyahat bilgileri ve hassas sağlık bilgileri gibi kişisel verileri toplamaktadır ve **bu verilerin özen ve titizlik ile işlenmesi ve saklanması gerekmektedir.**

- **Sermaye Piyasası Kurulu** tarafından **yatırımcıların herhangi bir hak kaybına ve mağduriyete uğramaması** için Piyasa Dolandırıcılığı suçu işleyenlerle mücadele amaçlı tedbirler açıklanmıştır.

- **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)** tarafından alınan tedbirler kapsamında ise uzaktan çalışmanın arttığı ve banka şubelerinin çalışma sürelerinin kısaltıldığı vurgulanarak, internet bankacılığı ve mobil bankacılık kanallarının kullanımının artmasıyla birlikte müşterilerin işlemlerini gerçekleştirirken destek almak için bizzat banka personeline ulaşım ihtiyacının da artacağı öngörülmüştür. Bu durum, **çok daha fazla hacimde elektronik ve mobil bankacılık işlemi anlamına gelmekte ve siber suistimal riskini artırmaktadır.**

Bu yazıda yer alan önlemler, medya ve basın kaynaklarında öne çıkan içerikleri referans almakta olup, tüm tedbirleri ve önlemleri kapsamamaktadır.

Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

İletişim Bilgisi

Özetlemek gerekirse, içinde bulunduğumuz bu kriz döneminde devletler birinci mücadeleyi sağlık alanında verirken bir başka mücadele de kamu düzeninin ve ekonominin korunması kapsamında suistimalcilere karşı yürütülen mücadeledir. Bu konuda

hem bireysel anlamda vatandaşlara hem de şirketlere birtakım görevler düşmektedir:

- Bu konuda her birey devlet organları ile birlikte üzerine düşeni yaparak, güncel şekilde resmi kaynakları takip etmeli ve şüpheli durumları veya şikayetlerini ilgili mecralara bildirmelidir. Vatandaşlar haksız fiyat artışı ve stokçuluğa ilişkin her türlü şikayetlerini Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından kurulan “0552 189 0 189” Whatsapp ihbar hattı üzerinden iletebilirler.
- Özellikle sosyal medya ve çeşitli iletişim kanalları üzerinde yaşanan bilgi kirliliği ve kasıtlı olarak infiale yol açmaya çalışan paylaşımlara karşı her bir birey dikkatli davranmalı, bu durumu kendi lehine çevirmeye çalışan fırsatçılara karşı gerektiğinde durumu Emniyet Genel Müdürlüğü veya İçişleri Bakanlığı'na iletmelidir.
- Vatandaşlar Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi (SABİM) tarafından kendileriyle iletişime geçilmediği sürece (Alo 184 Hattı), kendilerini Sağlık Bakanlığı çalışanı veya herhangi başka resmi kurum temsilcisi olarak tanıtan kişilere güvenmemelidir.
- Vatandaşların iyi niyetinden faydalanmak üzere hırsızlık, dolandırıcılık veya diğer ekonomik suçlara meyilli kişilere karşı duyarlı olması ve bu konularla karşılaşıldığında hızlı bir şekilde ilgili kolluk birimini arayarak (112 - 155 - 156) haber vermesi beklenmektedir.
- Öte yandan ise kurum ve kuruluşlar, ilgili önleyici tedbirleri alırken kişilerin haklarını ve özgürlüklerini doğrudan etkileyebilecek olası ihlalleri önleme konusunda dikkat etmelidir. Şirketler yakın ilişkide oldukları Bakanlıklar ve kamu kurumları ile olası ekonomik suçlar konusunda bilgi alışverişinde bulunmalı ve gerekli önlemleri almalıdır.
- İlgili düzenleyici kurumların bu fırsatçılara ve suistimalcilere karşı caydırıcı önlemleri hızlı bir şekilde alması ve yine aynı şekilde sert yaptırımlar uygulamaları önem taşımaktadır. Özellikle tedarik zinciri ve operasyonel konularda sıkıntı yaşayan ve yeni tedarikçilerle çalışmak zorunda olan firmalar yeni riskler konusunda titiz davranmalıdır.
- Kamu kurumları ve özel sektör arasındaki iletişim güçlü tutulmalı, toplum ve önemli paydaşlar her konuda şeffaf şekilde bilgilendirilmelidir. Şirketler de kamu kurumları gibi paydaşlarını ekonomik suçlar konusunda uyarmalı ve farkındalık yaratmalıdır.
- Şirketler ekonomik suçlarla mücadele anlamındaki kontrollerini ve denetimlerini sıkılaştırmalı, yeni tehdit ve saldırı yöntemlerine karşı kendilerini güncel tutmalıdırlar.

Dr. Gökhan Yılmaz

Suistimal, Uyum ve Kriz
Yönetimi Danışmanlığı Lideri
0530 687 1493
gokhan.yilmaz@pwc.com

Kaynakça

- www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019
- coronavirus.jhu.edu/map.html
- www.hmb.gov.tr/masak-sunus
- www.europol.europa.eu/newsroom/news/how-criminals-profit-COVID-19-pandemic
- www.hmb.gov.tr
- www.ticaret.gov.tr
- www.icisleri.gov.tr/haberler-yeni
- kvkk.gov.tr/Icerik/6721/KAMUOYU-DUYURUSU-COVID-19-ile-Mucadele-Surecinde-Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Kanunu-Kapsaminda-Bilinmesi-Gerekenler-
- www.ankara.gov.tr/koronavirus-COVID-19-pandemisi-ile-ilgili-il-hazirlik-ve-faaliyet-plani-calismalarina-iliskin-basin-aciklamasi
- www.gib.gov.tr/koronavirus-nedeniyle-piyasalardaki-haksiz-fiyat-artisina-iliskin-sikayet-hatti
- www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_0801_01.pdf
- www.aa.com.tr/tr/ekonomi/ticaret-bakani-pekcan-81-ilde-maske-ve-gidalarla-ilgili-denetimlere-basladi/1763447

© 2020 PwC Türkiye. Tüm hakları saklıdır. Bu belgede PwC ifadesi, PwC ağını veya PwC ağının üyesi olan bağımsız ve farklı tüzel kişiliklerden oluşan PwC Türkiye'yi ifade etmektedir. Daha detaylı bilgi için www.pwc.com/structure adresini ziyaret edebilirsiniz.

2020-0066

